

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2

Hafta 12

Prof. Dr. Haluk SELVİ

ATATÜRK İLKELERİ

I. Temel İlkeler

Atatürk İlkeleri, çağdaşlaşma yönünü belirleyen ve Atatürk'ün bütün hamle ve inkılâplarına yön vermiş olan fikir ve düşüncelerdir. Atatürkçü Düşünce Sistemi içinde birbirine bağlı bir bütün oluşturan Atatürk İlke ve İnkılâpları, Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırabilmek için bilimsel düşünceyi esas alan aklın ve mantığın çizdiği yollardır. Bu ilkeler, Atatürk'ün devlet anlayışına hâkim olan milli devlet, tam bağımsızlık, milli egemenlik ve çağdaşlaşma hedefinden kaynaklanmaktadır. Atatürk İlkeleri, ilk olarak Cumhuriyet Halk Fırkası'nın program ilkeleri olarak benimsenmiştir. 5 Şubat 1937 tarihli anayasa değişikliği ile de devletin temel nitelikleri olarak kabul edilmiştir. Bunlar, Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve İnkılâpçılık ilkeleridir.

A. Cumhuriyetçilik

1. Tanım ve Kavramlar

Cumhuriyet sözcüğü dilimize Arapça “Cumhur” kelimesinden gelmiş olup, cumhur; halk, ahali, büyük kalabalık anlamına gelir. Cumhur, toplu bir halde bulunan kavim yahut millet demektir. Cumhuriyet sözcüğü, Fransızca “ La R  publique”, İngilizce “The Republic”, sözcükleri ile aynı kavramı ifade etmek için kullanılmıştır. Bu kelime zamanla siyasi ve tarihî gelişimin etkisi altında demokratik bir rejimi, kamu ve halk hizmetinin görüldüğü bir devlet yönetimini ifade etmiştir.

Cumhuriyet halkın doğrudan ya da seçtiği temsilciler aracılığıyla egemenliği elinde tuttuğu yönetim biçimidir. Cumhuriyetçilik ise, milli h akimiyet   k  s  n  n en iyi ve en emin surette temsil ve tatbikine elverişli, hükümet şeklidir. Cumhuriyet geniş ve dar olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Geniş kavramıyla cumhuriyette, egemenlik bir topluluğa aittir; dar anlamda ise devlet başkanının, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak halk tarafından belirli bir süre için seçilmesi kuralına dayanır.

Cumhuriyette en temel kural mutlak surette seçimdir. Cumhuriyet, en büyüğünden en küçüğüne kadar devlet hizmetlerinin hepsinde veraset usulünü mutlak surette reddeder, bunun yerine seçim ve tayin usulünü koyar. İşte cumhuriyetin   z   ve gerçek anlamı bu noktada saklıdır. Ayrıca Cumhuriyet, demokrasinin en gelişmiş şekli olarak karşımıza çıkar. Atatürk'e

göre; “demokrasi prensibinin en asrî ve en mantıkî tatbikini temin eden hükümet şekli, cumhuriyettir”. Atatürk, demokrasi prensibini halk devleti, halk yönetimi, halkın kendi mukadderatına hâkim olması anlamında, kısaca siyasî demokrasi ile eş anlamlı olarak kullanmıştır.

2. Cumhuriyet Fikrinin Gelişimi

Cumhuriyet fikri, Fransız İhtilali’nin gelişmesi sonucu ortaya çıkmış ve yayılmış olan bir düşüncedir. İhtilal sonucunda krallıklar ve imparatorluklar çökmeye başlamış, monarşilerin batışını ve ister istemez yeni arayışları doğurmuştu. Bu yeni arayışlar, kendiliğinden monarşilerin tersi olan yönlerde gelişmişti.

Cumhuriyet sözcüğü kavram olarak bakıldığında ilk defa 1848 yılında Mustafa Reşit Paşa’yla ilgili olarak padişaha yapılan bir uyarıda kullanılmıştır. Serasker Sait Paşa huzura çıkarak Padişah Abdülmecit’e “Bu adam İlan-ı Cumhuriyet edecek, saltanatın elden gidiyor.” demiştir.

Tanzimat dönemiyle birlikte, batının siyasi ve hukuki düşünceleriyle daha çok temas etme imkânı bulan gençler, bu konudaki düşünceleri aktarmaya başlamışlardır. Düşünce özgürlüğü milli egemenlik ve cumhuriyet kavramları böylece kullanılmaya başlanmıştır. Bu sözcükler üzerinde ilk kez yazılar yazan ise Şinasi’dir. Genç Osmanlılardan Ziya Paşa, Namık Kemal ve Ali Suavi de özgürlük, ulusal egemenlik ve parlamento ile yönetim konularını yaymaya çalışmışlardır. Ali Suavi’nin Paris’te yayınlanan “Ulum” gazetesindeki makalelerinde halk egemenliği üzerinde durduğu görülür. Ziya Paşa, Hürriyet Gazetesi’nde çıkan bir yazısında “Cumhuriyet yönetiminde padişah, imparator, sadrazam filan yoktur. Memleketin padişahı, imparatoru, kralı, sadrazamı hep ülke halkıdır” demektedir. Genç Osmanlıların üyeleri Cumhuriyeti sözlü olarak ifade etseler de, rejim olarak, istememektedirler. Ancak aralarında bu sistemin iyi bir sistem olduğunu savunanlar da vardı. 1908’de İkinci Meşrutiyet’in ilânı, Türk aydınlarının Batı’nın siyasi ve hukuki düşünceleriyle daha yaygın bir biçimde uğraşmalarına imkân sağlayacaktı.

3. Mustafa Kemal’de Cumhuriyet Fikrinin Ortaya Çıkması

Atatürk çok genç yaşlardan itibaren Türk milleti için en uygun yönetim biçiminin cumhuriyet olduğu düşüncesine inanıyordu. Ancak cumhuriyetin kuruluşundan önce cumhuriyete nerede ve ne zaman karar verdiği hep merak edilmiştir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu “Ulus Gazetesi”nde yayınladığı bir makalesinin bu merakı dile getirmektedir. “Genç Harbiyeli Mustafa Kemal, cumhuriyetçiliği kimden öğrenmiştir?” Yakup Kadri Karaosmanoğlu aynı zamanda sorunun cevabını vermekte; Namık Kemal ve Ziya Gökalp’in Atatürk üzerindeki etkileri üzerinde durarak, Cumhuriyet düşüncesinin doğuşunda Atatürk üzerinde Fransız İhtilali’nin etkisi olduğunu” söylemektedir.

Ali Fuat Cebesoy ise Sınıf Arkadaşım Atatürk isimli çalışmasında, Atatürk’ün 1902 yılında henüz Harp Akademisi’nin birinci sınıfında iken Osman Nizami Paşa ile Osmanlı Devleti’nin geleceği üzerinde yapmış olduğu bir konuşmada batılı anlamda yönetimden bahsettiğini, inkılâp sözünü dile getirdiğini belirtmektedir. Yine adı geçen eserde, Atatürk’ün topçu stajını yapmak üzere, Şam’a gitmeden önce 1905 yılında arkadaşlarıyla yaptığı bir toplantıda “Bu dava, yıkılmak üzere bulunan bir imparatorluktan önce bir Türk Devleti çıkarmaktır” dediğini de yazmaktadır.

Mustafa Kemal kendisinde gelişen cumhuriyet fikrini daha sonradan şu şekilde açıklamaktadır. Mondros Anlaşması’nın imzalanmasından sonra İstanbul’a gelmiş, burada Padişah Vahdettin ile bir görüşme yapmıştı. Bu görüşme ile ilgili düşüncesini açıklarken Mustafa Kemal: “O gün anladım ki padişahlar, milletlerinin kaderini değil, ancak şahıslarının huzurunu düşünürler. O gün, Türkiye’yi ancak cumhuriyetin kurtaracağına tamamiyle iman ettim” demektedir.

Mustafa Kemal Paşa, Samsun’dan Sadarete gönderdiği 22 Mayıs 1919 tarihli raporunda, “Millet, milli hakimiyet esasını ve Türk Milliyetçiliğini kabul etmiştir. Bunun için çalışacaktır” diyerek Kurtuluş Savaşı’nın başlangıcında kuracağı devletin rejimi ile ilgili ilk işareti vermiştir. Samsun’dan sonra Anadolu’nun içlerine doğru ilerleyen Atatürk, vilayetlere ve kolordu kumandanlarına gönderdiği meşhur Amasya Genelgesi’nde Türk yurdunun ve istiklâlinin kurtarılması için izlenecek yolu göstermiştir: “Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.”

Mustafa Kemal Erzurum’da bulunduğu dönemde Mazhar Müfit’in kendisine 20 Temmuz 1919 tarihinde hükümet şekli ne olacaktır diye sorduğu zaman Mustafa Kemal “Açıkça söyleyeyim; Şekli hükümet zamanı gelince, Cumhuriyet olacaktır” demiştir. Atatürk, başkanlığını yaptığı Erzurum ve Sivas Kongreleri’nde alınan kararlarla Osmanlı Hükümeti’nin yetkilerini Anadolu’ya aktarmaya çalışmıştır. Bu amaçla da 12 Eylül 1919 tarihinde İstanbul ile ilişkileri kesmiştir.

23 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kurulması ile Atatürk’ün “Yeni Bir Türk Devleti” kurulması konusundaki ülküsü de gerçekleşmiş bulunuyordu. Ne var ki, bunun “Cumhuriyet” adını alması ve cumhuriyetçi biçiminde tam anlamıyla işlemleri zamanı henüz gelmemişti. Cumhuriyetin kurulacağı ancak 1922 başından itibaren ortaya çıkmıştı. Cumhuriyeti ilan edeceğine dair haberler dolaşmaya başladı. 1 Nisan 1923 tarihinde yaptığı konuşmada cumhuriyete güçlü bir vurgu yapan Mustafa Kemal 27 Eylül 1923 tarihinde Viyana’nın büyük bir günlük gazetesi Neue Freie Presse muhabirine verdiği mülakatta cumhuriyette bahsetmiştir.

Mustafa Kemal Paşa 28 Ekim gecesi arkadaşlarını toplayarak cumhuriyeti kurmak ile ilgili düşüncesini açıkladı ve İsmet İnönü’yle o gece, devletin niteliğinin cumhuriyet olduğunu saptayan bir yasa tasarısı hazırladı. Bu önerge parti toplantısında tartışıldı. Büyük Millet Meclisi’nin aynı akşam (29 Ekim 1923) yaptığı toplantıdan sonra Cumhuriyet ilan olundu ve yeni Türk Devleti’nin adı kondu. Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından mecliste yapılan oylamaya 158 kişi katılmış ve tamamının oyu ile Gazi Mustafa Kemal Paşa Cumhurbaşkanı seçilmişti. Mustafa Kemal Paşa Cumhuriyeti ilan etmekle yönetim biçimini çağdaşlığın ilk adımı olarak görmüş, daha okul yıllarında benimsemiş olduğu cumhuriyet yönetimini uygulamaya koymuştur. Atatürk’e göre cumhuriyet, “milletin yüksek siyasî ve iktisadî müessesesidir. Asrî bir cumhuriyet kurmak demek, milletin insanca yaşamasını bilmesi, yaşamın neye bağlı olduğunu öğrenmesi demektir”.

B. Milliyetçilik

1. Tanım ve Kavramlar

Millet kelimesi Türk diline Arapçadan geçmiştir. Ancak, Arapçadaki millet anlamı ile bugün anladığımız milletin anlamı aynı değildir. Arapçadaki millet, din birliği çerçevesinde birbirlerine bağlı insan topluluklarını ifade etmektedir. Bugün Batı dillerinde kabul gören modern anlamda milletin tarifi ise, Fransızca “nation” kelimesinin karşılığı olarak aynı kökten, aynı soydan gelen ve ortak bağlan olan insan topluluğu şeklindedir. Milliyetçilik, yani “nationalism” ise, bir milliyet duygusu ve aynı zamanda millet gereğinden hareket eden bir fikir akımıdır. Kendilerini aynı milletin üyesi sayan kişilerin duydukları, bir arada aynı sınırlar içinde, bağımsız bir hayat sürmek, sevgi ve saygı hisleriyle birbirine bağlanarak, oluşturdukları toplumu yüceltme isteğidir.

Atatürkçülüğün en önemli ilkelerinden biri de milliyetçiliktir. Bu ilke, Millî Mücadele’nin doğuşunda ve başarıya ulaşmasında başlıca rolü oynamıştır; zira yeni kurulan devlet, artık milletler topluluğuna değil, sadece Türk unsuruna dayanıyordu, bu sebeple ulus devletti, millî bir devletti.

2. Atatürk’ün Milliyetçilik Anlayışı

Atatürk’ün yaptığı kısa bir tanıma göre “Millet, dil, kültür ve ideal birliği ile birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu bir siyasî ve içtimaî heyettir”. Yine Atatürk’e göre; “Aynı kültürden olan insanlardan oluşan topluma millet denir”. Atatürk Türk Milliyetçiliğini de şu şekilde açıklamıştır: “Türkiye Cumhuriyeti sınırları dahilinde yaşayan, Türk dili ile konuşan Türk kültürü ile yetişen, Türk ülküsünü benimseyen her vatandaş, hangi din ve mezhepten olursa olsun Türk’tür, Türk Milliyetçisidir”.

Atatürk milleti oluşturan şartları incelerken, bir toplumun millet olabilmesi için bunlardan hiç değilse bir kısmının bir araya gelmesi gerekeceğini öne sürmüştü; ancak her millet için şartların hepsinin bir arada bulunmasının mutlaka gerekli olmadığını da haklı olarak vurgulamıştır. Millet olabilmek ve millet olarak kalabilmek için, ortak bir millî kültürün geliştirilmesi büyük önem taşır. Ortak millî kültürün oluşmasında, ortak bir vatan ve aynı devlete sadakatle bağlı yurttaşlar olarak birlikte yaşamının, ortak zaferlerin ve hatıra mirasının, birlikte sevinip birlikte acılara ve fedakârlıklara katlanmanın, geleceğe dönük ortak ümitlerin, ortak millî

ahlâkın önemini hatırlatan Atatürk, millî birlik ve beraberliğin korunup güçlendirilmesinin önemi üzerinde ısrarla durmuştur.

3. Atatürk'ün Milliyetçilik Anlayışının Özellikleri

Atatürk'ün milliyetçilik anlayışını Millî Mücadele dönemi ve sonrası olarak iki aşamada değerlendirmek mümkündür. Millî Mücadele döneminde, batılı emperyalist devletlerce bölüşülmeye çalışılan Türkiye'de milliyetçilik bu devletlerle mücadele etmede ve Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasında en önemli etken olmuştur. Milli Mücadele hareketi başarıya ulaşp, düşman yurttan atıldıktan sonra ise Atatürk milliyetçiliği, tam bağımsızlık, lâiklik, çağdaşlık ve bilim temellerine oturtularak uygulanmıştır. Atatürkçü Türk milliyetçilik anlayışının özellikleri şu şekilde özetlenebilir.

a. Atatürkçü Milliyetçilik Anlayışı Ülke ve Millet Bütünlüğüne önem verir:

Atatürk milliyetçiliği milli birlik ve beraberliği sağlayıcı bir anlayışa sahiptir. Türkiye'yi parçalamak için din ve milliyet gibi farklar ileri sürülerek yapılan propagandaların millet fertleri üzerinde üzüntüden başka bir etki yapmadığını belirten Atatürk, ortak geçmişe, tarihe, ahlâka, hukuka sahip olduklarını ifade etmiştir. Geleceklerini ve talihlerini Türk milleti ile birlikte gören insanlara ayırım yapılamayacağını söylemiştir.

Atatürk millî birlik ve beraberlik konusunu "Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında millî birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Millet varlığını ve yurt erginliğini korumak için bütün yurttaşların canını ve her şeyini derhâl ortaya koymaya karar vermiş olmak, bir milletin en yenilmez silâhı ve koruma vasıtasıdır. Bu sebeple, Türk milletin idaresinde ve korunmasında millî birlik, millî duygu, millî kültür en yüksekte göz diktiğimiz idealdir." şeklinde anlatmıştır.

b. Atatürkçü Milliyetçilik Anlayışı Irkçılığı Reddeder:

İrkçılık, insanların toplumsal özelliklerini biyolojik, ırksal özelliklerine indirgeyerek bir ırkın başka ırklara üstün olduğunu öne süren öğretimidir. İrkçılığın ilkelliği, insanlığa aykırı sonuçları, zararlı etkileri tartışılmayacak kadar açıktır. Atatürk milliyetçiliğinde hiçbir zaman ırkçılığın ve üstün ırk, saf ırk gibi söylemleri ilgisi yoktur.

Atatürk, “Bugünkü Türk Milleti siyasi ve sosyal topluluğu içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lâzlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş vatandaş ve millettaşlarımız vardı. Fakat geçmişin istibdat devirleri ürünü olan bu yanlış adlandırmalar -birkaç, düşman aleti mürteci, beyinsizden başka- hiçbir millet ferdi üzerinde elemelerden başka bir tesir yapmamıştır. Çünkü bu millet fertleri de umum Türk topluluğu gibi aynı ortak tarihe, ahlâka, hukuka sahip bulunuyorlar...” diyordu. Ayrıca Atatürk, “Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı, hep bir ırkın evlâtları, hep aynı cevherin damarlarıdır” sözleri de Türk Milliyetçiliği içinde ırkçılığın yeri olmadığı açıkça göstermektedir.

c. Atatürkçü Türk Milliyetçiliği Çağdaşlaşmayı Amaçlar, Medeniyetçidir:

Atatürk milliyetçiliği; milletin dil, tarih, kültür alanlarındaki bilincini geliştirmeyi, Türkiye Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını korumayı ve Türk toplumunu çağdaşlaştırmayı amaç edinmiştir. Atatürk, millîleşme ve çağdaşlaşma lideri olarak daima Türk milletinin uygar bir toplum olmasını ve bu niteliğiyle çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkmasını amaçlamış ve bu amacı şu sözleriyle ifade etmiştir: “Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asrî ve bütün mâna ve eşkâliyle medenî bir toplum haline erdirmektir, inkılâbımızın esas prensibi budur.” Bu çerçevede Batı medeniyetinden yararlanma ve çağdaşlaşma ile milliyetçilik birbirine karşı değil, birbirine paralel olarak gelişmiştir.

d. Atatürkçü Milliyetçilik Anlayışı Lâiktir:

Atatürkçü Türk milliyetçiliği anlayışı, milletin oluşmasında ortak tarihin, ortak inançların, ortak kültürün rolünü kabul eder; fakat milleti ümmetle karıştırmaz. Türkiye Cumhuriyeti lâik bir devlettir. Lâiklik elbette dinin reddi, inanç ve ibadet hürriyetinin tanınmaması, dinî inançlara saygı duyulmaması anlamına gelmez. Ancak lâik bir devlette, mezhep ayrılıklarının yurttaşlar arasında nifak yaratmak için sömürülmesine göz yumulamaz. Din veya mezhep ayrılığını sömürerek, millî beraberlik ve bütünlüğü parçalamaya çalışmak, lâiklik ilkesine olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının ve kanunlarının açık hükümlerine de aykırıdır.

e. Atatürkçü Milliyetçilik Anlayışı Sınıf Kavgasını Reddeder:

Atatürkçü milliyetçilik, Türk Milleti'nin sosyal adalet içinde kalkınmasını sınıf kavgasında görmez. Atatürk, Türk toplumunu teşkil eden köylü, çiftçi, işçi, esnaf, sanatkâr, sanayici, tüccar, serbest meslek mensubu, memur gibi her çeşit meslek ve zümrelerin, aynı millî toplumun birer unsuru olarak, sosyal adalete uygun esaslar içinde, ahenkli bir tarzda işbirliği yapmalarını öngörmektedir. Bunlar arasında çıkabilecek uyuşmazlıkların, millet yararını her şeyin üstünde tutarak uzlaştırılmasını ve bağdaştırılmasını gerektiğini düşünür. Atatürkçülük, ne sosyal dertlere karşı kayıtsız kalınmasını, ne de millî bütünlüğün sınıf kavgası kışkırtmalarıyla parçalanmasını kabul etmez.

f. Atatürkçü Türk Milliyetçiliği Vatan Kavramı ile Bağlantılıdır:

Türk milletini birleştiren bağlar çok çeşitli, köklü ve güçlüdür. Ortak devlet, ortak tarih, ortak kültür, ortak manevi inançlar, ortak dil, geleceğe dönük ortak idealler gibi pek çok bağ yanında, her karışı birlikte savunulmuş ve savunulacak olan bölünmez ortak vatan unsuru da Türk milliyetçiliğinin dokusunda son derece önemli yer tutar.

Atatürk, vatan konusunda, kendi el yazısıyla şunları yazmıştır: “Türk milleti, Asya’nın batısında ve Avrupa’nın doğusunda olmak üzere, kara ve deniz sınırları ile ayırt edilmiş, dünyaca tanınmış büyük bir yurttan yasar”... “Yakın ve uzak zamanlar düşünülürse, Türk’e yurtluk etmemiş bir kıta yoktur”... “Bugünkü Türk Milleti, varlığı için bugünkü yurdundan memnundur. Çünkü Türk, derin ve sanlı geçmişini; büyük kudretli alalarının kutsal miraslarını bu yurttan da muhafaza edebileceğinden, o mirasları şimdiye kadar olduğundan çok fazla zenginleştirebileceğinden emindir”.

g. Atatürkçü Türk Milliyetçiliği Demokrasiye Yöneliktir:

Demokrasi doğru bir milliyetçilik anlayışının vazgeçilmez unsurlardan biridir. Bir başka şekilde ifade etmek istersek milliyetçi olduğunu dile getiren birisinin demokrasiye inanması şarttır. Uğruna çalıştığını ve karşılıksız sevdiğini iddia ettiği ve mensubu olduğu milletin kendi kendini yönetme iradesine karşı gelmek hiçbir şekilde milliyetçilik anlayışı ile bağdaşmaz. Atatürk’ün milliyetçilik anlayışı da millet egemenliği ve demokratik rejim fikrine dayanmaktadır. Atatürk, Stalin, Hitler ve Mussolini ile çağdaştı. Fakat bunların temsil ettikleri demokrasi düşmanı, millet egemenliği ile bağdaşmayan totaliter devlet anlayışlarını temelinden reddetmiştir.

h. Atatürkçü Milliyetçilik Saldırgan Değil, Barışçı ve İnsancıldır:

Atatürk, milliyetçiliği reddeden teori ve görüşlere karşı idi. Fakat bütün başka milletleri hor gören, aşağılayan, saldırgan, savaşçı bir milliyetçiliği de benimsememişti. Ne var ki Atatürk, bir milletin barış içinde yaşayabilmek için kendini savunacak güce ve iradeye de sahip olması gerektiğini çok açık şekilde anlatmış, barışın da ancak güçlü olmakla korunabileceğine; dikkati çekmekten geri kalmamıştır. Atatürk, dünyanın bir ucundaki rahatsızlığın bile hepimizi ilgilendirmesi gerektiğini; en uzakta sandığımız bir olayın bile bizi bir gün etkileyebileceğini, sömürgeciliğin yeryüzünden er geç silineceğini, bütün” mazlum milletlerin” mutlaka kurtulacağını belirten ve “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesiyle çağının ilerisinde bir liderdi.

C. Halkçılık

1. Tanım ve Kavramlar

Halk, insan topluluğu anlamında kullanılan bir kelimedir. Bu çerçevede millet ile halk arasında yakın bir anlam ilişkisi vardır. Millet, bilinçli bir birliğe sahip, ortak tarih ve kültür bağı ile birbirlerine bağlı toplumsal yapıdır. Halk ise vatan toprağında yaşayan millet tebaasından daha geniş vatandaşlık tabanıdır. Türk inkılâbı bu kavramları eşdeğer ifadeler olarak kabul etmektedir. Türkiye’de yaşayan, Türk vatandaşı olan bütün insan topluluklarını ortak değerlerinin içine alır. Atatürk’e göre; “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir. Türk halkı medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir. Türk milleti halk idaresi olan cumhuriyetle idare olunan bir devlettir.”

Halkçılık; “ Bireyler arasında hiçbir fark görmemek, topluluk içinde ayrıcalık kabul etmemek, halk adı verilen tek ve eşit bir varlık tanımak” olarak tanımlanmaktadır. Atatürk’ün halkçılık anlayışına göre, halk, millet ve devlet birliğini ve bütünlüğünü meydana getiren sınıfsız, imtiyazsız bir topluluktur. Bu topluluk içinde bir taraftan çeşitli grupların karşılıklı çıkarları, diğer taraftan toplumun bütünü ve kişilerin hakları devlet tarafından ayarlanır ve ahenkleştirilir.

Halkçılık düşüncesi Atatürk’ün kafasında Kurtuluş Savaşı yıllarının ilk senelerinde bile mevcuttu. Hatta Milli Mücadele yıllarının en önemli anayasal belgelerinde de ifadesini bulmuştu. 1921 Anayasası’na esas olan bu belge Halkçılık Programı adını taşımaktadır. Mustafa Kemal 1927 Nutkunda bu durumu şu şekilde açıklar: “İlk Teşkilât-ı Esasiye

Kanunumuza menşe teşkil eden 13 Eylül 1920 tarihli bir programı, Meclis’e takdim etmiştim. Meclis’in açılmasından sonra okunan ve kabul olunan tavrımı de bu kısımla beraber, Halkçılık programı ismi altında bastırıp yayınlamıştım.” Görüldüğü üzere Mustafa Kemal’in Millî Mücadele’nin günlerinde bile bir halkçılık programı vardı. Bu programa göre, millet halktı, devlet ise halk devletiydi.

2. Atatürk’ün Halkçılık Anlayışı

Atatürk, Cumhuriyet öncesinde rejimin adını, hükümetin niteliğini belirtirken sık sık Halkçılık deyimini kullanmakla kalmamış, Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasından sonra kendisinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki Birinci Müdafaa-i Hukuk Grubu’nun görüşlerini yansıtan siyasi partiye de “Halk Fırkası (Partisi)” adını vererek, bu düşünceye verdiği önemi ortaya koymuştu. Atatürk’ün halkçılık anlayışının üç önemli unsuru vardır. Birincisi halk yönetimi yani demokrasi, ikincisi eşitlik ve üçüncüsü sınıf mücadelesinin kabul edilmeyişidir.

a. Halkçılık ve Demokrasi

Atatürk, Halkçılık ile demokrasi prensibini aynı anlamda kullanmıştır. Atatürk’e göre; “Demokrasi (Halkçılık) esasına dayanan hükümetlerde egemenlik, halka, halkın çoğunluğuna aittir. Demokrasi prensibi, egemenliğin millette olduğunu, başka bir yerde olamayacağını gerektirir. Demokrasinin en açık hükümet şekli cumhuriyettir.” Kısaca söylemek gerekirse, Atatürk’ün anlayışına göre; Demokrasi ile Halkçılık birbirinden ayrı ve farklı kavramlar değildir. Başka bir deyişle Demokrasi=Halkçılık, siyasal eşitliği, egemenliğe halkın eşit bir biçimde katılmasını ve bireysel özgürlüklerin sağlanmasını öngörmektedir.

Atatürkçü düşünce sistemi içinde demokrasi ile eşanlamlı olarak kullanılan halkçılık, Millî Mücadele yıllarının ve özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin demokratik atmosferi içinde gelişmiştir. Millî Mücadele hareketinin en dikkat çeken özelliği, demokratik bir meclis eliyle yürütülmüş olmasıdır. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi tarihi görevini tamamlayıp seçimlerin seçimlerin yenilenmesiyle İkinci dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi görevine başlamıştı. Yeni Türkiye Devleti’nin siyasi rejiminin demokratik bir rejim olması kararı devam etti. Atatürk bu dönemdeki beyanlarında demokratik rejime olan inancını tekrarladı. Atatürk 11 Aralık 1924 tarihinde, Times gazetesi İstanbul muhabirinin, siyasî partiler hakkında sorusuna şu cevabı verdi: “Millî egemenlik esasına dayanan ve bilhassa cumhuriyet

idaresine sahip bulunan memleketlerde siyasî partilerin mevcudiyeti tabiidir. Türkiye Cumhuriyeti'nde de, birbirini denetleyen partilerin doğacağına şüphe yoktur". Atatürk'ün demokrasi anlayışı çok partili bir siyasal demokrasiyi öngörmüş, ancak o dönemde yapılan iki deneme de başarısızlığa uğramıştı.

b. Halkçılık ve Eşitlik

Halkçılık ilkesinin ikinci niteliği ise, hukuki bakımdan eşitliktir. Milletin genel hakları içinde hiçbir topluluğa, sülaleye veya kişiye ayrıcalık tanınmamasıdır. Yasalar önünde eşitliği kabul eder ve her türlü ayrıcalığı reddeder. Kanun önünde eşitlik ve her türlü ayrıcalığın reddi anlamında halkçılık, son derece açıktır. Aslında, halkçılığın bu unsurunun, birinci unsur olan demokrasinin bir sonucu olduğundan şüphe yoktur; çünkü bir demokraside vatandaşların kanun önünde eşit olması ve hiçbir kişi veya zümreye ayrıcalık tanınmaması son derece tabiidir. Halkçılık ilkesinin bu anlayışı, Halk Fırkası'nın 1923 yılındaki tüzüğünde vurgulanmıştır. Buna benzer tanımlar, Halk Fırkası'nın 1927 tarihli tüzüğünde de yer almıştır. Bu anlayış Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1931 yılındaki Programında ise, Halkçılık başlığı altında dile getirilmiştir. İrade ve egemenliğin kaynağı millettir. Bu egemenliğin temininde vatandaşın devlete, devletin de vatandaşa karşı sorumlulukları vardır. Kanunlar karşısında mutlak eşitliği kabul eden ve hiçbir imtiyaz şeklini kabul etmeyenler, halkçı kişi olarak kabul edilir.

c. Halkçılık ve Sosyal Dayanışma

Atatürk'ün Halkçılık anlayışının üçüncü bir niteliği de Türk toplumundaki sınıf mücadelesinin reddedilmesidir. Atatürkçü halkçılık anlayışı, sosyal adalete, sosyal güvenliğe, toplumun ekonomik bakımdan zayıf kesimlerinin korunmasına ve güçlendirilmesine, adaletli gelir dağılımına büyük önem vermekle beraber, sınıf mücadelesini reddeder.

Atatürk'e göre Türk toplumu, aralarında büyük çıkar çatışmaları olan farklı sınıflardan meydana gelmiyordu. 27 Ocak 1923 tarihinde İzmir'deki konuşmasında bu konuyla ilgili görüşlerini açıklarken Atatürk şöyle demişti; "Bence bizim milletimiz, birbirinden çok farklı menfaatler takip edecek ve bu itibarla birbiriyle mücadele halinde buluna gelen çeşitli sınıflara sahip değildir. Mevcut sınıflar birbirlerine ihtiyaç duyan ve kendilerine ihtiyaç duyulan mahiyettedir. Dolayısıyla Halk Fırkası, bütün sınıfların haklarını, ilerleme ve saadet yollarını sağlamakla uğraşabilir."

Atatürk'ün halkçılık anlayışı, vatani, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütün kabul eden görüşten kaynaklanmaktadır. Türk toplumunda bir sınıfın diğer sınıf veya sınıflar üzerinde egemen oluşu, Atatürkçü halkçılık ilkesi ile bağdaşamaz. Çünkü Atatürkçülüğün halkçılık anlayışı, bütün millet bireylerini ayrılık gözetmeksizin memleketin öz evlâdı kabul etmek, onların temel hak ve özgürlüklerini güven altına almak, devlet yönetimine eşit olarak katılmalarını sağlamak, onları yasa önünde eşit tanımak kuralına dayanır.